

Г. В. Лема, І. Б. Олексів, Т. Ю. Лісович

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра менеджменту і міжнародного підприємництва

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ КОРПОРАТИВНО-СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

<http://doi.org/10.23939/semi2019.04.089>

© Лема Г. В., Олексів І. Б., Лісович Т. Ю., 2019

Розглянуто особливості оцінювання корпоративно-соціальної відповідальності на підприємстві, в основу якої покладено ефективність формування корпоративно-соціального звіту. Постійна взаємодія підприємства із суспільством передбачає пошук нових методів їх взаємозв'язку. Одним із таких методів є формування корпоративно-соціального звіту підприємства. Найпоширенішими прикладами формування корпоративно-соціальних звітів є стандарти GRI (Sustainability Reporting Guidelines), ISO 26000 (AA1000 stakeholder engagement Standard) та Form-10-k тощо. В їх основу покладено оцінювання економічних, соціальних та екологічних результатів роботи підприємства. Оцінювання зазначених аспектів і формуватиме ефективність взаємодії підприємства із суспільством.

Ключові слова: корпоративно-соціальна відповідальність, соціальний звіт, аспекти оцінювання.

Постановка проблеми

Безперервний розвиток сучасних підприємств передбачає нагромадження різноманітної інформації про власну діяльність. Відповідно постає необхідність аналізування цієї інформації та формування певних висновків з метою систематизування даних щодо показників економічної та соціальної діяльності, а також прогнозування показників майбутньої діяльності підприємства. Сьогодні більшість підприємств обирають курс розвитку своєї діяльності, залучаючи громадськість. Тобто, стратегія розвитку підприємства побудована через корпоративно-соціальну відповідальність. Бути “соціально відповідальним” надзвичайно важливо, адже оцінювання діяльності підприємства починається з етичності його поведінки і до факторів внутрішнього (працівники, технологія, ресурси) і зовнішнього середовища (споживачі, конкуренти, постачальники, інвестори тощо), і до екологічного середовища загалом. У період загострення екологічної ситуації суспільство дедалі активніше бере участь в аналізуванні роботи вітчизняних підприємств. Тому постає необхідність висвітлення інформації також про екологічні аспекти діяльності підприємств та пошук методів взаємодії із суспільством загалом. Отже, формування соціально-корпоративних звітів загалом є цінним ресурсом під час дослідження діяльності підприємства та його взаємодії із суспільством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретичні та прикладні аспекти дослідження соціально-корпоративної відповідальності вітчизняних підприємств вивчало багато науковців, серед яких доцільно виокремити: А. Л. Бержанір, А. М. Колот, Н. С. Косар, І. Лебедев, Г. О. Сталінська тощо. У роботах цих авторів розкрито значення соціально-корпоративної відповідальності підприємств, охарактеризовано особливості оцінювання соціальних звітів підприємств, розглянуто основні характеристики, передбачені під час формування соціально-корпоративних звітів тощо.

За словами А. Л. Бержанір [2, с. 44], корпоративна соціальна відповідальність є відповідальністю перед усіма ланками, з якими стикається підприємство (персоналом підприємства, організаціями, партнерами, суспільством загалом). Науковець наголошує, що формування корпоративно-соціального звіту як елемента корпоративно-соціальної відповідальності повинно мати насамперед конкретну стратегію, тобто виділені кошти на соціальну ініціативу повинні приносити стійкі як фінансові, так і соціальні результати та працювати на імідж підприємства.

Згідно з дослідженнями А. М. Колот корпоративну соціальну відповідальність виявляють у формі зобов'язань між підприємством та соціальним прошарком. За останні роки зростає зацікавленість підприємств щодо вивчення проблем соціальної відповідальності. Вчений сформував основні аргументи за і проти здійснення підприємством політики соціальної відповідальності. Отже, “відповідність бізнесу соціокультурним нормам, профілактика соціальних проблем, довгострокова зацікавленість бізнесу в суспільному процвітанні” автор зараховує до аргументів “за” та “витрати на соціальні потреби, розмивання основних цілей бізнесу, брак широкої суспільної підтримки” – до аргументів “проти” [4, с. 8]

Г. О. Сталінська [6, с. 106] зазначає, що “ефективна система корпоративного управління сприяє покращенню фінансових показників, підвищенню якості управлінських рішень, отриманню “низки конкурентних переваг”. Автор вважає, що саме від якісного формування корпоративно-соціальних звітів залежить кількість інвестиційних надходжень.

Проте доцільно також відмітити закордонних науковців у сфері дослідження корпоративно-соціальної відповідальності. Зокрема, корпоративно-соціальну відповідальність у країнах Східної Європи досліджував Ельмс. Відповідно до цього доцільно виділяти два типи середовища корпоративно-соціальної відповідальності: економічно керовані ринки, що розвиваються, та ринки, де активізація зацікавлених сторін достатньо прийнята або розвинена. Науковець Фуррер займався дослідженням відмінностей корпоративно-соціальної відповідальності у країнах Західної та Східної Європи. Янкова проаналізувала трансформацію патерналістичної концепції в концепцію корпоративно-соціальної відповідальності у країнах Східної Європи. Хорватський науковець Вітезіч досліджував вплив корпоративно-соціальної відповідальності на фінансові показники діяльності підприємства, тоді як основними проблемами дослідження Кнез-Рідл стали екологічні аспекти корпоративно-соціальної відповідальності [8–11].

Постановка цілей

Розглянути теоретичні аспекти формування корпоративно-соціальних звітів підприємств та змістовно описати кожен із етапів зазначеного вище процесу. Порівняти якість формування корпоративно-соціальних звітів вітчизняних підприємств із закордонними. Виділити спільні та відмінні характеристики як основу формування корпоративно-соціальних звітів. Визначити методи оцінювання корпоративно-соціальних звітів та встановити їх ефективність на взаємозв'язок підприємства із соціумом.

Виклад основного матеріалу

Розвиток вітчизняних підприємств потребує якісної системи оцінювання його діяльності як з фінансових, так і соціальних питань. Відповідно постає необхідність оцінювання корпоративно-соціальної відповідальності підприємства перед суспільством [1, с. 39; 3, с. 153]. Враховуючи основні трактування процесу управління корпоративно-соціальною відповідальністю підприємств, теоретичний аспект оцінювання такого процесу доцільно розглядати як конкретну функцію менеджменту, перебіг якої необхідно реалізовувати за допомогою загальних функцій: планування, організування, мотивування, контролювання та регулювання (табл. 1). На кожному етапі визначено конкретні завдання, встановлено цілі, які піддаються контролюванню, що своєю чергою впливає на ефективність виконання поставлених завдань. Окрім цього, такий розподіл обов'язків сприятиме виявленню працівників, які заслуговують винагороди, та відповідно вжити необхідних заходів щодо працівників, які недобросовісно ставилися до поставлених завдань.

Процес оцінювання корпоративно-соціальної відповідальності на підприємстві

№	Функції	Характеристика функцій
1	Планування	передбачає пошук інформації, необхідної для оприлюднення у соціально-корпоративному звіті. Рекомендованими характеристиками, які необхідно відображати у соціально-корпоративних звітах є: взаємодія із стейкхолдерами, безпека, права людини, ресурсо-ефективність, інвестиції у суспільство (соціальне партнерство), результати роботи (фінансові показники), сталий розвиток, навчання поводженню з відходами та запобігання змінам клімату, інноваційна підтримка, IT-ефективність, сталий професійний розвиток тощо
2	Організування	передбачає визначення відповідальної особи чи групи осіб, які будуть залучені до процесу формування соціально-корпоративного звіту
3	Мотивування	передбачає мотивування працівників, які задіяні до процесу формування соціально-корпоративного звіту
4	Контролювання	передбачає контролювання термінів виконання поставлених завдань, перевірки достовірності інформаційних джерел, що використовуються під час формування соціально-корпоративного звіту
5	Регулювання	передбачає знешкодження відхилень та недоліків під час складання соціально-корпоративного звіту працівниками підприємства

Отже, враховуючи зазначені у табл. 1 функції менеджменту, бачимо, що здійснення корпоративно-соціальної відповідальності неможливе без їх послідовного перебігу. На першому етапі планування відбувається збір, оброблення та оприлюднення інформації для соціального звіту підприємства. Він доволі важливий, оскільки передбачає перевірку достовірності отриманої інформації. Окрім цього, на етапі планування необхідно визначити характеристики, які доцільно подавати у звітах із корпоративно-соціальної відповідальності. Рекомендовані характеристики подано у табл. 1, а змістовний їх опис – у табл. 2.

Організування – друга функція менеджменту, яка передбачає формування колективу чи окремо відповідальної особи за складання корпоративно-соціального звіту. Цей етап передбачає встановлення обов’язків перед визначеним спеціалістом, а також внесення необхідних коректив у його посадову інструкцію. Наступний етап – мотивування – передбачає визначення мотиваційних заходів, які б стимулювали відібраних працівників на попередньому етапі до ефективного та якісного виконання своїх обов’язків. Засобами стимулювання може бути і моральне, і матеріальне заохочення.

Контролювання – наступна функція менеджменту, в основу якої закладено постійну перевірку якості формування корпоративно-соціального звіту на кожному з попередніх етапів. Із літературних джерел, відповідно до класифікаційної ознаки “за етапами здійснення виробничо-господарської діяльності”, відомі такі етапи контролювання, як: попередній, поточний та завершальний. Отже, контроль за формуванням корпоративно-соціального звіту передбачатиме перевірку на попередньому етапі отриманої інформації на достовірність та відповідність заданій тематиці; на поточному етапі доцільно здійснювати перевірку відповідності щодо обраної структури формування корпоративно-соціального звіту. Основними розділами у такому звіті є: економічні, екологічні та соціальні результати роботи діяльності підприємства. Така структура формування корпоративно-соціального звіту відповідає стандартам GRI (Sustainability Reporting Guidelines. Режим доступу: <https://www.globalreporting.org/resource/library/G3.1-Guidelines-Incl-Technical-Protocol.pdf>), ISO 26000 (AA1000 stakeholder engagement Standard 2011/ AccountAbility Stakeholder Engagement Technical Committee. – 2011. – 52 p.) та Form-10-k (<https://www.investopedia.com/terms/s/sec-form-n-csr.asp>) тощо.

Завершальний етап контролювання передбачає перевірку уже сформованого корпоративно-соціального звіту на відповідність встановленим вимогам. Наступною функцією менеджменту є регулювання, в основу якого покладено усунення збоїв, відхилень та недоліків, виявлених на попередніх етапах процесу управління.

Формування корпоративно-соціального звіту неможливе без виділення основних характеристик, поданих у ньому. Перелік характеристик корпоративно-соціального звіту наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Характеристики соціально-корпоративного звіту підприємств

№ з/п	Вітчизняні підприємства	Закордонні підприємства	Характеристика заходу
	Спільні характеристики		
1	Взаємодія із зацікавленими сторонами		забезпечує зворотний зв'язок підприємства із суспільством
2	Безпека		передбачає формування відчуття захищеності та гідних умов праці для своїх працівників
3	Енергоефективні технології		передбачає використання еко-інновацій з метою зменшення шкідливих викидів у навколишнє середовище
4	Інвестиції у суспільство		реалізація проектів та заходів з метою підтримки та розвитку громад
5	Результати роботи		передбачає відображення показників фінансової діяльності підприємства
6	Побудова сталого розвитку		відповідно до декларування ООН цілями “сталого розвитку”, які покликані подолати економічні, екологічні та соціальні проблеми світу, є: “Гарне здоров’я”, “Якісна освіта”, “Сталий розвиток міст та спільнот”, “Мир та справедливість” тощо
Відмінні характеристики			
7	—	Навчання поводженню з відходами та запобігання змінам клімату	Передбачає правильне використання ресурсів з метою фінансової економії
8	—	Індекс якості продукту та упаковки	Безпечна упаковка сприятиме зменшенню відходів у навколишнє середовище
9	—	ІТ-ефективність	Використання ІТ-технологій з метою спрощення виробничого процесу

Отже, аналізування характеристик корпоративно-соціального звіту, поданих у табл. 2, дає можливість їх поділу на ті, які використовують лише вітчизняні підприємства, та ті, які використовують закордонні підприємства. Відповідно, бачимо, що спільними характеристиками під час формування корпоративно-соціального звіту і для вітчизняних, і для закордонних підприємств є: взаємодія із зацікавленими сторонами, безпека, енергоефективні технології, інвестиції у суспільство, результати роботи та побудова сталого розвитку.

Взаємодія із зацікавленими сторонами. Переважно стейкхолдерами є: клієнти, працівники, акціонери та інвестори, кредитори, громади, державні інституції, медіа, телекомунікації тощо. Тоді важливими методами взаємодії стейкхолдерів із підприємством є: опитування, внутрішні міжособистісні комунікації, збори акціонерів, зустрічі з інвесторами на конференціях та обговореннях, публічні дискусії, воркшопи, презентації та звіти про діяльність підприємства.

Безпека. Питання безпеки підприємства розглядають у найширшому контексті, оскільки вони пропагують ідею захищеності та комфорту для власних працівників. У звіті переважно зазначено витрати, пов'язані із охороною праці та пожежною безпекою, кількість працівників, які беруть участь з техногенної та пожежної безпеки та кількість придбаного і модернізованого обладнання.

Інвестиції у суспільство. Підприємства все частіше використовують стратегію ведення соціального діалогу із суспільством, адже оцінювання його діяльності починається із соціальної відповідальності до факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

Результати роботи. Вітчизняні підприємства для характеристики своєї діяльності використовують різні фінансові показники, проте відмінним є відсутність системи ключових показників сталого розвитку, а саме: бізнес діяльність (доходи, прибуток, об'єм продаж); виробництво та створення ланцюжка цінності (споживання енергії, води, викиди в повітря, утилізація відходів, використання органічних речовин, частка відновлювальної енергії); працівники та суспільство (кількість працівників, частка чоловіків і жінок на підприємстві, середня кількість днів тренування та підвищення кваліфікації, витрати на корпоративне навчання та громадянство, витрати на благодійність тощо) та зображення показників у динаміці.

Побудова сталого розвитку. Передбачає забезпечення бізнес-цілей компанії, що надає широкі можливості для професійного розвитку працівників та формування лідерів у компанії. Основними цілями сталого професійного розвитку є: підготовка потенційних працівників, оцінка рівня знань та вмінь працівників, розвиток необхідних компетенцій у працівників, ефективне управління знаннями компанії.

Водночас спостерігаємо і відмінні характеристики, які використовують лише закордонні підприємства: навчання поводженню з відходами та запобігання змінам клімату, індекс якості продукту та упаковки, ІТ-ефективність.

Навчання поводженню з відходами та запобігання змінам клімату. Зміна клімату та дефіцит ресурсів є однією з найбільших проблем, з якими стикається суспільство сьогодні. Для того, щоб відповідати його вимогам необхідно постійно зменшувати викиди CO₂ та зменшувати кількість ресурсів, що використовуються під час виготовлення продукції. Сьогодні все більше підприємств сприяє впровадженню соціальних та екологічних стандартів, а також прозорості та ефективності використання ресурсів у низці постачань. Окрім цього, великою популярністю користується відновлювальна енергія у разі скорочення викидів CO₂, що впливає на вирішення проблем при зміні клімату.

Індекс якості продукту та упаковки. Як постачальники якісної продукції і на вітчизняний, і закордонний ринок підприємства повинні розглядати безпеку та якість запропонованої продукції чи послуг одним із основних завдань. Задля безпеки і якості продукції підприємства повинні надавати інформацію про безпечне його використання, а також ризики небезпеки у разі неправильного використання. Окрім цього, на продукті повинен зазначатися знак якості та безпеки, затверджений професійною і правовою оцінкою.

ІТ-ефективність. Бізнес середовище сьогодення характеризується високим рівнем складності та невизначеності. Отже, постає питання швидкого пристосування до змін умов та впровадження необхідних заходів. Впровадження ІТ заходів сприятиме автоматизації багатьох виробничих процесів, що слугуватиме економії використання і фінансових, і трудових ресурсів.

Виокремлені характеристики є рекомендованими для українських підприємств щодо використання у практичній діяльності під час формування корпоративно-соціальних звітів. Важливо зосередитися на тих характеристиках, які використовують закордонні підприємства, та вивчити доцільності застосування їх для вітчизняних підприємств, оскільки в їхню основу закладено вирішення проблем екологічного характеру.

Висновки

Запропоновану систему оцінювання корпоративно-соціальної відповідальності, основу на функції менеджменту (планування, організування, мотивування, контролювання та регулювання), доцільно використовувати не тільки у теоретичних дослідженнях, а й у практичній діяльності.

Окрім цього, розподіл необхідних завдань формуватиме чітке уявлення про рівень та якість їх виконання. Дотримання однієї структури із запропонованих стандартів формування корпоративно-соціальних звітів (GRI (Sustainability Reporting Guidelines. – Режим доступу: <https://www.globalreporting.org/resource/library/G3.1-Guidelines-Incl-Technical-Protocol.pdf>), ISO 26000 (AA1000 stakeholder engagement Standard 2011/ AccountAbility Stakeholder Engagement Technical Committee. – 2011. – 52 p.) та Form-10-k (<https://www.investopedia.com/terms/s/sec-form-n-csr.asp>) сприятиме ефективнішому їх оцінюванню та дасть можливість порівняти сформовані звіти вітчизняних підприємств із закордонними. Отже, можна сформувати перелік спільних та відмінних характеристик, які подають у корпоративно-соціальних звітах вітчизняні та закордонні підприємства.

Перспективи подальших досліджень

Сьогодні відсутні показники чи положення з оцінювання корпоративно-соціальної відповідальності підприємств. Відповідно існують і ускладнення в аналізуванні соціальних звітів, оскільки вони необов'язкові й складаються у довільній формі. Так, важливим завданням у процесі оцінювання корпоративно-соціальної відповідальності вітчизняних підприємств є формування методичних рекомендацій, які міститимуть критерії, показники та особливості оцінювання.

1. Бурковська А. В. та Лункіна, Т. І., (2015). Розвиток корпоративної соціальної відповідальності в Україні. Вісник аграрної науки Причорномор'я. Вип. 4. С. 38–43.
2. Бержанір А. Л., (2014). Корпоративна соціальна відповідальність як чинник підвищення ефективності сучасного бізнесу. Економіка і організація управління. Вип. 1–2. С. 43–47.
3. Коваленко Є. В., (2015). Особливості розвитку корпоративної соціальної відповідальності в Україні. – Глобальні та національні проблеми економіки. Вип. 7. С. 151–154.
4. Колот А. М., (2013). Корпоративна соціальна відповідальність: еволюція та розвиток теоретичних поглядів. Журнал “Економічна теорія”. 31 с.
5. Лебедев І., (2014). Корпоративна соціальна відповідальність: концепція і модель для України. – Україна: аспекти праці. № 5. С. 13–19.
6. Сталінська Г. О., (2007). Соціальна складова корпоративного управління: вплив на ефективність діяльності ТНК. Проблеми матеріальної культури. Економічні науки. С. 105–109.
7. Tamara Vlastelica, Slavica Cicvaric Kostic, Milan Okanovic, Milos Milosavljevic, (2018). JEEMS How Corporate Social Responsibility Affects Corporate Reputation: Evidence from an Emerging Market.
8. Heather Elms (2006), International Journal of Emerging, Markets, Corporate (and stakeholder) responsibility in Central and Eastern Europe.
9. Olivier Furrer, Carolyn P. Egri, (2010). Management International Review, Attitudes toward Corporate Responsibilities in Western Europe and in Central and East Europe.
10. Jozica Knez-Riedl (2004). From the environmental responsibility of Slovenian Smes to their corporate social responsibility (CSR).
11. Neda Vitezić (2011). Correlation between social responsibility and efficient performance 424 Zb. rad. Ekon. fak. Rij.

1. Burkovska A. V. and Lunkina T. I., (2015). Rozvytok korporatyvnoi socialnoi vidpovidalnosti v Ukraini [Development Corporate Social Responsibility in Ukraine]. Journal of agriculture science of Prychornomorya. No. 4. P. 38–43.
2. Berzhanir A. L., (2015). Korporatyvna socialna vidpovidalnist yak chynnyk pidvyshshennya efektyvnosti suchasnogo biznesu [Corporate social responsibility as a factor in improving the efficiency of modern business]. – Ecomomy and management. № 1–2. P. 43–47.
3. Kovalenko E. V., (2015). Osoblyvosti rozvytku korporatyvnoi socialnoi vidpovidalnosti v Ukraini [Features of corporate social responsibility development in Ukraine]. Global and national problem of Economic. No. 7. P. 151–154.
4. Kolot A. M., (2013). Korporatyvna socialna vidpovidalnist: evoliutsiya ta rozvytok teoretychnyh pogliadiv [Corporate Social Responsibility: The Evolution and Development of Theoretical Views]. Journal “The theory of Economic”. 31 p.

5. Lebedev I., (2014). Korporatyvna socialna vidpovidalnist: koncepciia I model dlia Ukrainy [Corporate Social Responsibility: Concept and Model for Ukraine]. Ukraine: aspects of work. No. 5. – P. 13–19.
6. Stalinska G. O., (2007). Socialna skladova korporatyvnogo upravlinnia: vplyv na efektyvnisc diialnosti TNK [The social component of corporate governance: impact on the effectiveness of TNCs]. Problem of material culture. Economical science. P. 105–109.
7. Tamara Vlastelica, Slavica Cicvaric Kostic, Milan Okanovic, Milos Milosavljevic, (2018). JEEMS How Corporate Social Responsibility Affects Corporate Reputation: Evidence from an Emerging Market.
8. Heather Elms (2006), International Journal of Emerging, Markets, Corporate (and stakeholder) responsibility in Central and Eastern Europe.
9. Olivier Furrer, Carolyn P. Egri, (2010). Management International Review, Attitudes toward Corporate Responsibilities in Western Europe and in Central and East Europe.
10. Jozica Knez-Riedl (2004). From the environmental responsibility of Slovenian Smes to their corporate social responsibility (CSR).
11. Neda Vitezić (2011). Correlation between social responsibility and efficient performance 424 Zb. rad. Ekon. fak. Rij.

H. Lema, I. Oleksiv, T. Lisovych

Lviv Polytechnic National University,
Department of Management and International Business

FEATURES OF CORPORATE-SOCIAL RESPONSIBILITY EVALUATION AT THE ENTERPRISE

© Lema H., Oleksiv I., Lisovych T., 2019

The features of evaluation of corporate social responsibility at the enterprise are considered, on the basis of which the effectiveness of forming a corporate social report is based. Continuous interaction of the company with society implies the search for new methods of their interconnection. One of such methods will be the formation of corporate-social report of the enterprise. Adherence to a unified corporate social reporting structure will contribute to the effectiveness of such evaluation. It is advisable to highlight the main characteristics that should be noted in corporate social reports. The selected characteristics are recommended for Ukrainian enterprises for use in practical activities in the preparation of corporate social reports. It is important to focus on the characteristics used by foreign enterprises and study the feasibility of applying them to domestic enterprises, since they are based on the solution of environmental problems. The most common examples of corporate social reporting are Gust (Sustainability Reporting Guidelines), ISO 26000 (AA1000 stakeholder engagement Standard) and Form-10-k standards. They are based on the evaluation of economic, social and environmental performance of the enterprise. Comparing the performance of domestic enterprises with the parameters of the above standards will give an idea of the quality of work performed or services provided. In addition, there will be a need to imitate foreign companies in covering and evaluating certain parameters.

Another method of assessing corporate social responsibility in an enterprise is to use the management apparatus with the help of management functions: planning, organizing, motivating, controlling and regulating. Such an evaluation process will entail the division of work into specific steps. Each stage will be subject to control of assigned duties and tasks. Assessment of these aspects during the preparation of the corporate social report and will shape the effectiveness of interaction between the company and society.

Key words: corporate social responsibility, social report, evaluation aspects.